

TRANSFORMACJA SPOŁECZNO-EKOLOGICZNA

Raport krajowy na temat Polski

(Tłumaczenie wybranych fragmentów)

Badanie przeprowadzone przez SINUS (będącej częścią INTEGRAL-SINUS-OPINION Group) dla Fundacji im. Friedricha Eberta, który ukazał się we wrześniu 2024 r.

Wyniki badań

1. Świadomość problemu

Znaczenie ochrony środowiska, przyrody i klimatu

- 68% respondentów zalicza publiczną ochronę zdrowia do pięciu najważniejszych tematów politycznych. Inflacja/ spadek siły nabywczej zajmuje drugie miejsce (58%). Temat „Bezpieczne dostawy energii i przystępne ceny energii” jest wymieniany najczęściej na trzecim miejscu (44%). Obszar ochrony środowiska, przyrody i klimatu zajmuje piąte miejsce (30%) – po temacie „praworządność/ walka z korupcją” (33%).

Znaczenie obszarów działania polityki ochrony środowiska

- Wśród pięciu największych wyzwań w obszarze polityki ochrony środowiska respondenci najczęściej wymieniają zanieczyszczenie powietrza/ jakość powietrza (58%) i zanieczyszczenie wody/ jakość wody (57%). Następne w kolejności są tematy „zmiany klimatu/ emisje szkodliwe dla klimatu” (51%), „odpady w środowisku i środowisku życia” (49%) oraz rosnące zużycie energii i surowców (48%). Problem zwiększenia natężenia ruchu i hałasu jest najrzadziej postrzegany jako priorytetowy obszar działań polityki środowiskowej (16%).

Znaczenie zmian klimatu jako tematu

- Zdecydowana większość populacji uważa zmiany klimatu za (bardzo) ważny temat dla Polski: w skali od 0 („zupełnie nieistotne”) do 10 („absolutnie ważne”) 57% respondentów wybiera punkty od 8 do 10, kolejne 21% punkty od 6 do 7. Natomiast tylko 4% respondentów wybiera punkty od 0 do 2. Średnia skali wynosi 7,3.

Postawy wobec zmian klimatu

- 95% respondentów uważa, że niszczenie przyrody zagraża ludziom (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 59%). Jednocześnie 78% twierdzi, że obawia się konsekwencji zmian klimatu (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 35%), a 34% uważa, że wiele rzeczy jest bardzo przesadzonych, jeśli chodzi o konsekwencje zmian klimatu (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 12%). Na pytanie, czy są ważniejsze problemy w naszym kraju niż zmiany klimatu, 60% zgadza się (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 17%), a 40% nie zgadza się. Ze stwierdzeniem, że powinniśmy raczej skupić się na dostosowaniu się do konsekwencji zmian klimatu, zamiast stawiać ochronę klimatu na pierwszym planie, zgadza się 46% (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 10%), a 54% nie zgadza się.

Konsekwencje zmian klimatycznych

- 61% respondentów zalicza wzrost liczby ekstremalnych zjawisk pogodowych do pięciu konsekwencji zmian klimatu, które najbardziej ich przerażają. Na drugim miejscu, 55% odpowiedzi, znalazł się brak wody w codziennym życiu. Kolejne miejsca zajmują pożary lasów i ich zamieranie (46%), konflikty zbrojne o surowce i wodę (43%) oraz wymieranie gatunków w świecie roślin i zwierząt (42%). Znacznie mniej respondentów obawia się szkód gospodarczych w wyniku zmian klimatu (22%).

2. Świadome zachowanie w zakresie klimatu i ochrony środowiska

Postawy wobec klimatu i zachowania świadome ekologicznie

- 92% respondentów uważa, że wszyscy musimy być aktywni i zacząć zmieniać sposób, w jaki żyjemy, aby utrzymać środowisko nadające się do życia dla nas i następnych pokoleń (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 49%).
- Co więcej, 87% respondentów byłoby skłonnych zrobić więcej dla ochrony środowiska i klimatu, gdyby wynikające z tego koszty zostały rozłożone w sposób sprawiedliwy społecznie (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 36%).
- Nieco mniej, ale nadal około trzech czwartych (77%) twierdzi, że aktywnie przyczynia się do zmiany społeczeństwa (najwyższy poziom zgodności: 22%).

Barieri dla zachowań świadomych klimatycznie i środowiskowo

- Około czterech piątych respondentów (83%) uważa, że powinniśmy być gotowi zmienić nasz styl życia dla dobra środowiska (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 34%). Jednak 60% twierdzi, że sami są skłonni zrobić coś w celu ochrony środowiska tylko wtedy, gdy nie wpłynie to na ich własny standard życia (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 14%).
- 81% twierdzi, że denerwuje ich, gdy inni próbują im mówić, jak mają żyć (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 36%). Ponadto 50% narzeka, że wkrótce nie będzie w stanie nic zrobić, jeśli pojawi się jeszcze więcej przepisów dotyczących ochrony klimatu i środowiska (najwyższy poziom aprobaty – „w pełni się zgadzam” – 17%).
- 81% byłoby skłonnych zrobić więcej dla ochrony środowiska, gdyby wszyscy działali w ten sposób (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 24%). Jednak 38% (również) twierdzi, że inni powinni najpierw zrobić pierwszy krok, zanim sami przyczynią się do ochrony klimatu (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 9%). Ponadto 34% respondentów nie wierzy, że ich własne zachowanie może znacząco przyczynić się do ochrony środowiska (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 9%).
- 71% respondentów obawia się, że fundamentalna zmiana naszego sposobu życia i prowadzenia działalności gospodarczej wiąże się z wysokimi kosztami osobistymi (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 19%). 67% twierdzi, że brakuje im środków finansowych, aby zrobić coś dla ochrony klimatu (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 22%). Ponadto 62% respondentów uważa, że działania na rzecz ochrony klimatu i środowiska są niesprawiedliwe społecznie, ponieważ obciążają w szczególności osoby o niskich dochodach (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 22%).
- 61% twierdzi, że firmy, które potrzebują dużo energii do produkcji, nie mogą wdrożyć rygorystycznych wymogów ochrony klimatu (najwyższy poziom zgodności: 16%). Ponadto 51% twierdzi, że utrzymanie miejsc pracy jest ważniejsze niż ochrona klimatu i środowiska (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 13%). 38% uważa, że walka ze zmianami klimatu jest szkodliwa dla naszych firm (najwyższy poziom akceptacji „w pełni się zgadzam” – 12%).
- 58% uważa, że firmy najlepiej wiedzą, jak wdrożyć niezbędne zmiany (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 9%). Co więcej, 45% uważa, że nauka

i technologia rozwiążą problem zmian klimatycznych bez konieczności fundamentalnej zmiany naszego stylu życia (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 10%).

- 45% respondentów uważa, że trudno jest kształtować własne życie w sposób przyjazny dla środowiska i klimatu (najwyższy poziom zgodności: 8%).

Ponadto 51% badanych twierdzi, że słaba infrastruktura uniemożliwia rezygnację z samochodu (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 17%). Ponad jedna czwarta (28%) twierdzi, że nie jest w stanie zmienić swojego zachowania ze względu na coś, co może wydarzyć się w przyszłości (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 6%).

Motywacje zachowań świadomych klimatycznie i środowiskowo

- 94% respondentów uważa, że spędzanie czasu na łonie natury znacząco poprawia jakość ich życia (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 53%). Ponadto 87% czuje się silnie związanych z naturą (najwyższy poziom zgodności: 40%).

- Według 92% respondentów, każdy człowiek ma obowiązek zadbać o to, by pozostawić przyszłym pokoleniom środowisko nadające się do życia (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 44%). Ponadto 90% respondentów uważa, że ochrona środowiska jest kwestią przyzwoitości i obowiązkiem obywatelskim (najwyższy poziom aprobaty – „w pełni się zgadzam” – 41%). 90% uważa, że większa ochrona środowiska oznacza również lepszą jakość życia i zdrowia dla wszystkich (najwyższy poziom akceptacji – „w pełni się zgadzam” – 44%). 78% czuje się osobiście odpowiedzialnych za ochronę przyrody i środowiska (najwyższy wskaźnik akceptacji: 27%).

- 86% respondentów uważa, że kraje uprzemysłowione ponoszą szczególną odpowiedzialność za ochronę klimatu, ponieważ są one główną przyczyną zmian klimatycznych (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 39%). Ponadto 82% twierdzi, że czuje się lepiej, gdy kupuje produkty, które mają mniejszy wpływ na środowisko i klimat (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 30%).

- 85% uważa, że nasze firmy muszą stać się bardziej przyjazne dla klimatu, ponieważ w przeciwnym razie istnieje ryzyko szkód gospodarczych (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 33%). 82% uważa, że konsekwentna polityka ochrony środowiska będzie miała pozytywny wpływ na konkurencyjność przedsiębiorstw w przyszłości (najwyższy poziom akceptacji – „w pełni się zgadzam” – 28%). Ponadto 77% respondentów uważa, że przejście na produkty i procesy produkcyjne przyjazne dla środowiska i klimatu stwarza duże możliwości zatrudnienia (najwyższy poziom akceptacji – „w pełni się zgadzam” – 21%).

3. Zmiana naszego stylu życia i gospodarki

Ocena potrzeby zmian

- Na pytanie, czy w Polsce konieczna jest fundamentalna zmiana sposobu życia i prowadzenia działalności gospodarczej, trzy czwarte respondentów odpowiedziało „zdecydowanie tak” (31%) lub „raczej tak” (45%). Kontrastuje to z 14% osób, które nie uważają („raczej nie uważają”) fundamentalnych zmian za konieczne. Kolejne 10% odpowiedziało „nie wiem”.

Przypisywanie odpowiedzialności – które podmioty robią zbyt mało?

- 74% respondentów twierdzi, że partie polityczne robią (zdecydowanie) za mało, aby przeciwdziałać zmianom klimatu. 71% uważa, że firmy lub przedsiębiorstwa powinny robić więcej. 70% respondentów uważa, że (również) obywatele w ich okolicy robią (zdecydowanie) za mało. 69% uważa, że rząd powinien zrobić więcej.
- 63% uważa, że władze lokalne (np. gmina/miasto) powinny zrobić więcej, a 61% oczekuje większej odpowiedzialności ze strony związków zawodowych.
- Odpowiednio 45% i 46% respondentów uważa, że Unia Europejska i społeczność naukowa robią (o wiele) za mało. Organizacje pozarządowe są postrzegane jako najmniej odpowiedzialne (40%).

Przypisywanie odpowiedzialności – które podmioty mogą wnieść największy wkład w zarządzanie kryzysowe?

- Jeśli chodzi o rozwiązywanie kryzysu klimatycznego i środowiskowego, obywatele w swoim regionie i rząd są najczęściej zaliczani do trzech najbardziej wpływowych podmiotów (odpowiednio 47% i 44%). Przedsiębiorstwa zajmują trzecie miejsce (40%). Unia Europejska jest postrzegana jako odgrywająca wpływową rolę przez 38%. Społeczność naukowa (26%), władze lokalne w miejscu zamieszkania (25%), organizacje pozarządowe (17%), partie polityczne (14%) i związki zawodowe (4%).

Stosunek do polityków

- 92% respondentów uważa, że politycy powinni zwracać większą uwagę na społecznie sprawiedliwe kształtowanie zmian w naszej gospodarce i stylu życia (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 38%). 87% opowiada się za zapewnieniem większego wsparcia finansowego osobom o niskich dochodach, jeśli koszty energii elektrycznej i ogrzewania lub mobilności wzrosną z powodu środków ochrony klimatu (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 40%). Jednocześnie dwie trzecie respondentów (66%) odczuwa niepokój w związku z pomysłem fundamentalnej zmiany sposobu prowadzenia działalności gospodarczej i życia, ponieważ z doświadczenia wiedzą, że wiele osób będzie w gorszej sytuacji niż wcześniej (najwyższy poziom zgodności: 19%).
- 75% zgadza się, że mniejszości o niskich dochodach, rdzenne, etniczne lub inne nie powinny być bardziej dotknięte zanieczyszczeniem środowiska niż inne grupy ludności (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 29%).
- 93% popiera programy wsparcia, które pomagają firmom przejść na przyjazne dla klimatu procesy produkcyjne i produkty (najwyższa ocena – „w pełni się zgadzam” – 42%). 85% respondentów uważa, że firmy potrzebują jasnych wytycznych od państwa, aby stać się neutralnymi dla klimatu (najwyższy wskaźnik akceptacji – „w pełni się zgadzam” – 30%). 79% respondentów (najwyższy wskaźnik akceptacji – „w pełni się zgadzam” – 29%) twierdzi, że politycy powinni wywierać znacznie większą presję na przedsiębiorstwa, aby stosowały przyjazne dla klimatu metody produkcji. Ponadto 58% respondentów uważa, że politycy zbyt ściśle przestrzegają wytycznych przemysłu i przedsiębiorstw (najwyższy wskaźnik akceptacji – „w pełni się zgadzam” – 18%).
- 85% popiera bardziej konsekwentne przechodzenie na energię odnawialną (najwyższy poziom aprobaty – „w pełni się zgadzam” – 38%). 62% zgadza się ze stwierdzeniem: „lrytuje mnie, że polityka klimatyczna jest kontrolowana przez UE, ponieważ nie uwzględnia ona w wystarczającym stopniu specyfiki naszego kraju” (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 26%).

- 77% uważa, że przede wszystkim potrzebne są surowe i spójne przepisy, aby zachować środowisko warte życia dla nas i przyszłych pokoleń (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 26%). 72% twierdzi jednak, że istnieje już wystarczająco dużo wytycznych dotyczących fundamentalnej zmiany naszego sposobu życia i prowadzenia działalności gospodarczej – gdyby zostały one również wdrożone, byłibyśmy na dobrej drodze do ochrony środowiska (najwyższy poziom aprobaty – „w pełni się zgadzam” – 16%).
- 54% respondentów uważa, że środki do zmian strukturalnych powinny być stosowane nawet w przypadku utraty miejsc pracy (najwyższy poziom zgodności: 11%). 75% respondentów twierdzi, że miejsca pracy dotknięte zmianami strukturalnymi powinny zostać zachowane tak długo, jak to możliwe, jeśli nie ma odpowiednich alternatyw (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 20%).

Ocena działań w zakresie ochrony przyrody, środowiska i klimatu

- **Mobilność:** 93% respondentów opowiada się za rozbudową sieci transportowej i zwiększeniem częstotliwości kursowania lokalnego transportu publicznego (najwyższy poziom poparcia – „w pełni popieram” – 47%). 91% respondentów opowiada się za obniżeniem cen lokalnego transportu publicznego (najwyższy poziom poparcia: 54%). Więcej stacji ładowania pojazdów elektrycznych lub hybrydowych popiera 81% respondentów (najwyższy poziom poparcia: 36%), promocję pojazdów elektrycznych 72% (najwyższy poziom poparcia: 29%), podatek klimatyczny od biletów lotniczych 52% (najwyższy poziom poparcia: 19%), a wprowadzenie opłat za przejazd samochodem (tak, aby ktoś, kto dużo jeździ, również musiał płacić więcej) popiera 38% badanych (najwyższy poziom poparcia: 12%).
- **Energia:** 88% respondentów popiera budowę większej liczby turbin wiatrowych (najwyższy poziom poparcia: 47%). 84% respondentów opowiada się za członkostwem w spółdzielniach (najwyższy poziom poparcia: 28%), a 63% za obowiązkową instalacją solarną w budynkach publicznych i nowych budynkach prywatnych (najwyższy poziom poparcia: 24%).
- **Technologia/innowacje/przedsiębiorstwa:** 93% respondentów opowiada się za większym wsparciem dla rozwoju produktów i technologii przyjaznych dla klimatu (najwyższy poziom zgodności: 45%). 89% respondentów popiera znakowanie produktów przyjaznych dla klimatu (najwyższy poziom akceptacji: 44%). Ograniczenie dotacji szkodliwych dla klimatu popiera 68% respondentów (najwyższy poziom poparcia: 24%), a za podniesieniem cen produktów szkodliwych dla klimatu opowiada się 60% badanych (najwyższy poziom poparcia: 19%).
- **Edukacja:** 92% respondentów popiera szkolenia lub dalsze kształcenie (lub przekwalifikowanie) pracowników na stanowiskach, które nie będą już potrzebne w przyszłości (najwyższy wskaźnik poparcia: 46%). Poprawa edukacji szkolnej w dziedzinie ochrony środowiska i klimatu jest również wspierana przez 92% (najwyższa ocena aprobaty: 50%).
- **Mieszkalnictwo:** 92% popiera dotacje państwowe na renowację budynków w celu izolacji termicznej (najwyższy wskaźnik poparcia: 49%). 87% popiera państwowe dotacje dla prywatnych gospodarstw domowych na wykorzystanie energii odnawialnej (najwyższy wskaźnik poparcia: 42%). Wsparcie finansowe dla oszczędnych systemów grzewczych (np. pomp ciepła) jest również popierane przez 87% (najwyższy wskaźnik poparcia: 42%),

a regulacje prawne dotyczące efektywności energetycznej elektrycznych urządzeń gospodarstwa domowego są popierane przez 86% (najwyższy wskaźnik poparcia: 37%).

Postawy wobec transformacji energetycznej

- 93% respondentów zgadza się, że pracownicy dotknięci przejściem na energię odnawialną (np. utratą pracy) powinni otrzymać wsparcie w przekwalifikowaniu się na alternatywne miejsca pracy (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 48%). Ponadto 89% respondentów uważa, że poszkodowani pracownicy powinni otrzymać wsparcie finansowe w postaci odszkodowań czy odpraw (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 41%).
- 91% respondentów uważa, że prywatne gospodarstwa domowe, które chcą korzystać z energii odnawialnej (np. energii słonecznej, ogrzewania słonecznego lub pompy ciepła) powinny być wspierane finansowo (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 45%). Taka sama liczba respondentów twierdzi, że rozwój społeczności energetycznych powinien być wspierany przez rząd (najwyższy poziom zgodności: 40%).
- Według 92% respondentów nowe branże powinny być aktywnie lokalizowane w regionach i gminach dotkniętych konwersją dostaw energii elektrycznej i ciepła na energię odnawialną, np. górnictwo węgla, gaz ziemny, regiony naftowe (najwyższy poziom zgodności: 42%). Ponadto 88% respondentów uważa, że dotknięte regiony i gminy powinny otrzymać wsparcie finansowe (najwyższy poziom zgodności – „w pełni się zgadzam” – 37%).
- 93% respondentów uważa, że obywatele powinni uczestniczyć w życiu publicznym i politycznym (np. fora obywatelskie, rady doradcze ds. planowania), aby pomóc w kształtowaniu społeczności (najwyższy poziom zgodności: 41%).
- 60% respondentów może sobie wyobrazić aktywny udział w kształtowaniu dostaw energii dla swojej społeczności, a 15% twierdzi, że „zdecydowanie” może sobie to wyobrazić. Na pytanie, czy mogliby sobie wyobrazić wytwarzanie własnej energii, 9% stwierdziło, że już by to zrobiło, 32% uważa, że „zdecydowanie” mogłoby to sobie wyobrazić, a 26%, że „raczej” mogłoby to sobie wyobrazić.
- 68% „zgodziłoby się” na budowę parku słonecznego w swojej społeczności, gdyby generowane przez niego zyski przynosiły korzyści społeczności. Kolejne 27% zaakceptowałoby taką inwestycję, a 5% byłoby jej przeciwnych. Budowa parku wiatrowego w ich społeczności zostałaby „zaakceptowana” przez 65% (jeśli zyski z niego przyniosłyby korzyści społeczności). Kolejne 28% zaakceptowałoby ją, a 7% byłoby jej przeciwnych.
- Aby przeciwdziałać zmianom klimatu, w nadchodzących latach konieczne będzie inne ogrzewanie. Około trzy czwarte respondentów (74%) uważa, że należy to zrobić poprzez zwiększenie dotacji publicznych na technologie neutralne dla klimatu i wymianę ogrzewania. Z drugiej strony 9% respondentów opowiada się za zakazami, a 2% za wyższymi cenami ropy, gazu i węgla. Pozostałe 15% respondentów nie popiera żadnej z wymienionych opcji.
- Na pytanie, czy energia odnawialna stała się ważniejsza od czasu wybuchu konfliktu rosyjsko-ukraińskiego, 24% odpowiedziało: „tak, energia odnawialna stała się ważniejsza”. Kolejne 39% odpowiedziało: „raczej tak”. Natomiast 21% odpowiedziało: „raczej nie”, a 16%: „nie, energia odnawialna nie stała się ważniejsza”.

4. Zainteresowanie informacjami i poziom wiedzy

Zainteresowanie informacjami i poziom wiedzy: Klimat

- Trzy czwarte respondentów wyraża podstawowe zainteresowanie tematem zmian klimatycznych. Tylko 3% jest nim „bardzo” zainteresowanych. Mniejsze zainteresowanie wyraziło 22%, a 3% nie wyraziło żadnego zainteresowania.
- 54% ocenia swój poziom wiedzy na temat powiązań ekologicznych i problemów środowiskowych (np. zamieranie lasów, bioróżnorodność itp.) jako (raczej) wysoki. Jednak tylko 6% ocenia swój poziom wiedzy jako „bardzo wysoki”. O (raczej) niskim poziomie wiedzy świadczy 46%, a 3% twierdzi, że wie bardzo mało.

Zainteresowanie informacjami i poziom wiedzy: Polityka

- Tylko 4% respondentów czuje się „bardzo dobrze” poinformowanych o polityce mającej na celu zmianę w kierunku gospodarki bardziej przyjaznej dla klimatu i środowiska. 40% czuje się „raczej dobrze” poinformowanych. W porównaniu do 49% badanych, którzy czują się „raczej źle” poinformowani i 7%, którzy czują się „nie za dobrze” poinformowani.
- 70% respondentów uważa, że polityka zmiany w kierunku gospodarki bardziej przyjaznej dla klimatu i środowiska nie jest wystarczająco wyjaśniona i doprecyzowana. Tylko 30% nie zgadza się z tą opinią (Polityka jest wystarczająco wyjaśniona – „tak”: 3%, „raczej tak”: 27%).